

Over time, many roles and occupations are not divided into "male" and "female" any more. The joint training and service activities of men and women also to some extent offset the traditional and patriarchal differences in their norms of behavior, in particular, that women, engaged in predominantly male professions, show a more masculine type – style of thinking and character traits. Then the question arises: the profession is chosen according to individual characteristics or the latter are formed under the influence of activity. At present, we state that the Ukrainian realities are such that, of course, both are happening, but the proportions are not defined. The answer to this question is the field of social and psychological research. We note the fact of changes in the direction of tolerant perception of the processes of parity in the role of military teaching research and teaching staff and the large-scale nature of these processes.

References

1. Освіта – суто жіноча справа? Або навіщо чоловіки у школі. – URL: <https://nus.org.ua/articles/osvita-suto-zhinocha-sprava-abo-navishho-choloviky-u-shkoli/>.

2. Рубан О. В. Гендерно-рольове питання в сучасному українському суспільстві: світоглядний аспект. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/11843/Ruban%20O.%20V.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Гендер для медій : підруч. із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Т. Ярманової. Вид. 3-тє, випр. та допов. Київ : Критика, 2017. 224 с.

Давидова Ольга Василівна,

провідна наукова співробітниця науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидатка психологічних наук, доцентка

ГЕНДЕРНО ВИВАЖЕНИЙ ПІДХІД ДО МАСКУЛІННОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПОЛЩЕЙСЬКОГО

Гендерна нерівність виступає одним із основних порушень прав людини, що виявляється в нерівних можливостях жінок і чоловіків у різних сферах суспільного життя. З 1 січня 2016 року офіційно розпочато реалізацію Порядку денного сталого розвитку до 2030 року, покликаного забезпечити стійкий соціальний та економічний прогрес у всьому світі [1]. Це порядок денний спільного процвітання, миру та партнерства, що коріниться у гендерній рівності та повазі прав усіх. Проте навіть найрозвиненіші країни досі не можуть повністю розширити можливості жінок або усунути дискримінацію. Разом із тим, на зміну концепції поліпшення становища жінок у національній

свідомості утверджується концепція гендерного забезпечення розвитку, прогресу і справедливості.

Гендерні питання лишаються пріоритетними напрямками досліджень міжнародних організацій, аналітичної роботи провідних вітчизняних і зарубіжних експертів. Гендерна чутливість безпекових інституцій забезпечує вирішення таких питань як підвищення ефективності у задоволенні безпекових потреб суспільства; створення більш продуктивного професійного середовища; підвищення рівня довіри громадськості та налагодження співпраці [2, с. 119]. Міністерство внутрішніх справ є ключовим відомством в секторі безпеки, яке має не лише ініціативи та ідеї у напрямі забезпечення принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, але й адміністративну та інституційну спроможність виконувати завдання, які перед ним стоять. Від організаційно-правового та психологічного забезпечення гендерної рівності в правоохоронних органах багато в чому залежить можливість профорієнтаційного зростання працівника, розкриття його ділових, особистих та моральних якостей [3, с. 129]. Окресленій тематиці присвятили свої публікації О. Бандурка, М. Бастік, Ж. Гербач, О. Горошко, І. Жеребкіна, Ю. Свеженцева, В. Лапшина, К. Левченко, А. Мороз, О. Мартиненко, П. Чередніченко, М. Щелкунова, О. Смірнова, О. Сулова та ін.

Система ООН мобілізує зусилля на забезпечення урахування гендерної проблематики у діяльності служб поліції як фундаментального чинника захисту прав у робочому середовищі, а також підвищення ефективності правоохоронної діяльності, побудови безпечнішого суспільства та зміцнення позицій верховенства права [4, с. 9], оскільки досягнення гендерної рівності зрештою забезпечує запобігання насильству, захист прав та можливість кожного робити змістовний внесок у громадське життя. На важливій ролі складу і культури поліції у досягненні цих цілей наголошується у наданих результатах дослідження питань гендерної рівності у діяльності поліції [5, с. 80].

Втім, упровадження гендерно виваженого підходу у лавах Національної поліції України пов'язують із низкою проблем, жінки-поліцейські першочергово є жертвами дискримінаційних практик, поширюваних силовою структурою [6, с. 129]. На думку О. В. Горбачової, найчастіше у зазначеній ситуації жінки підкорюються вимогам стереотипів, виконуючи другорядні ролі в організації, але під впливом специфічних чинників правоохоронної діяльності відбувається процес маскулізації жінок як результат сприймання та засвоєння ними суто чоловічих стереотипів поведінки, що становить зміст початкової професійної деформації. Не можемо погодитися з трактуванням маскулінності як прояву професійної деформації. Уявлення про те, що жінка повинна бути феміною, а чоловік – маскуліном, пов'язуємо з гендерними стереотипами, що існують у суспільстві. Таке біполярне, дихотомічне розуміння

маскулінності і фемінності, що безпосередньо залежить від біологічної статі, яка диктує особистісні характеристики, зовнішність, поведінку, інтереси, професійні заняття тощо, спричиняло думку про те, що, відповідність гендерних характеристик статі є ознакою більш психічно здорової та стійкої особистості [7]. Усе, що не вписувалося у гендерний дуалізм, протягом тривалого часу вважалося відхиленням від норми і розглядалося як проблема.

Проте у сучасному суспільстві особистість все частіше виходить за межі ustalених гендерних моделей. Дослідження Сандри Бем [8] та її послідовників показали, що гендерні риси багатогранні й багатомірні, фемінність та маскулінність – це не два протилежні полюси однієї й тієї самої осі. Найімовірніше, вони являють собою дві різні й незалежні шкали, два різні характеристики особистості. Адже висока фемінність у жінок і висока маскулінність у чоловіків не є запорукою психічного благополуччя, а застарілі гендерні стереотипи обмежують. Тим паче соціальні ролі, призначені для представників різних статей, змінюються разом зі змінами в суспільстві.

Дотримуємось позиції сучасних психологічних концепцій, згідно з якими перевага психоекзистенційної маскулінності чи фемінності не має однозначного зв'язку зі статтю, є індивідуальною, а не статево зумовленою характеристикою [9, с. 273]. Загалом маскулінність і фемінність – соціальні, радше соціально-психологічні, а не біологічні категорії. Вони визначають гендерну ідентичність особистості і прямо пов'язані з її уявленнями про себе та інших [10]. Тимчасом андрогінна особистість характеризується тим, що однаково успішно, на досить високому рівні інтегрує в собі традиційні чоловічі та традиційні жіночі якості, характерні для її соціокультурного середовища. Ми розглядаємо андрогінію у руслі психології особистості як особистісну характеристику, не пов'язану з порушеннями статевого розвитку, статевої та гендерної ідентичності або статево-рольової орієнтації. Розвинута андрогінія в людини, незалежно від її статі, передбачає багатий арсенал і гнучкість її гендерно-рольової поведінки, високі соціально-адаптивні здібності та інші важливі якості [11, с. 100].

У зарубіжних дослідженнях «культу мужності» приділяється багато уваги як постійній і негативній рисі поліцейської культури. Його вплив вивчається з метою розуміння відсутності прогресу і представництва жінок у поліції [12, с. 290]. Це дозволить змінити існуючі концептуальні уявлення про гендерну природу поліцейської діяльності та культури. Так, у статті Ann McGinley робиться висновок про те, що розуміння феномену маскулінності має привести до важливих змін у навчанні поліції і переоцінки усіма спільнотами у Сполучених Штатах загалом того, що саме робить чоловіків чоловіками [13]. Такі висновки у поєднанні зі змінами у політиці допоможуть запобігти незаконному насильству з боку поліції.

Про актуальність зазначеної проблеми і для нашої держави свідчать дані моніторингу за 2020 рік, які отримав Харківський інститут соціальних досліджень разом із Харківською правозахисною групою. Значна частина суспільства (59,7 %) вважає, що потенційний ризик стати жертвою тортур або жорстокого поводження в поліції зберігається практично для будь-якої людини на території України, незалежно від її минулого й особистих характеристик [14]. У межах сучасних концепцій маскулінності визнається, що формування чоловічої ідентичності зазнає постійного тиску з боку суспільства, яке висуває певні вимоги щодо норм та стандартів поведінки чоловіків. Невідповідність між цими очікуваннями та їх втіленням у реальному житті може призводити до негативних наслідків, зокрема, внаслідок відчуття нерезалізованості чоловіки можуть шукати інших шляхів підтвердження власної маскулінності – через зловживання алкоголем, поширення ризикованих форм поведінки або вияви агресії. Крім того, результати дослідження [15, с. 9] засвідчили досить високу толерантність чоловіків до домашнього насильства (так, 18 % респондентів виправдовують фізичне насильство у випадку подружньої зради) та їхню упередженість у ставленні до жертв сексуального насильства, які часто обвинувачуються в провокуванні злочинів власною поведінкою або способом життя.

Натомість організаційна культура поліції повинна прищеплювати та демонструвати позитивну маскулінність, не поширюючи уявлення про чоловіків як агресивних, сильних та домінуючих за своєю природою. Поліція, демонструючи позитивну маскулінність [16, с. 21], відіграватиме значну роль у трансформації гендерних стереотипів.

Здійснений аналіз дає підстави вважати, що за умови більшого відображення поліцією складу суспільства, високого рівня гендерної рівності і ставлення до працівників на засадах рівності та справедливості, самі поліцейські, імовірно, відповідним чином ставитимуться до громадян і тим самим збільшуватиметься соціальний мир та згуртованість. Розуміння мужності та жіночності досі базується на інертних стереотипах буденної психології, які не відповідають змінам реального життя. Поширені прояви контролюючої поведінки з боку чоловіків пов'язуються з прагненням зберегти домінуючу роль, натомість позитивна маскулінність радше підкреслює, що піклування, співчуття та повага не є виключно притаманними жіночності рисами, а є цінними якостями, які заохочуються у всіх людях та сприяють кращій комунікації та професіоналізації.

Список використаних джерел

1. United Nations (2016) Sustainable Development Goals. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.
2. Компанцева Л. Ф. Гендерна перспектива інформаційної безпеки. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2019. № 2 (26). С. 115–125.
3. Буга Г. С. Гендерна рівність жінок-поліцейських у сучасному українському суспільстві. *Національна поліція Донеччини: проблеми*

становлення та стратегія розвитку–2016 : зб. тез доповідей всеукр. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 21 жовтня 2016 р.), Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», Головне упр. Нац. поліції в Донецькій області, Донецькій юридичний ін-т., 2016. С. 127–129.

4. Гендерні питання у секторі безпеки: збірник інформаційно-методичних матеріалів. Женева: DCAF, ОБСЄ/БДПЛ, ООН Жінки. 2019. 84 с.

5. Sebire J. Why gender equality in policing is important for achieving United Nations Sustainable Development Goals 5 and 16. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*. 2020. 9 (1). P. 80–85. URL: <https://doi.org/10.5204/ijcjsd.v9i1.1452>.

6. Горбачова О. В. Соціально-психологічні аспекти встановлення гендерного паритету в Національній поліції України. *Право і безпека*. 2016. № 4 (63). С. 128–132.

7. Сененко С. Маскулінність і фемінність: від бінарної опозиції до цілісної людяності. *Дзеркало тижня*. 2005. Вип. № 43. URL: https://zn.ua/ukr/amp/SOCIUM/maskulinnist_i_femininnist_vid_binarnoyi_opozitsiyi_do_tsilisnoyi_lyudyanosti.html.

8. Bem, S. L. *The lenses of gender: Transforming the debate on sexual inequality*. New Haven, 1993. CT: Yale University Press.

9. Кукуленко-Лук'янець І.В. Психологічні особливості прояву фемінності / маскулінності у жінок-педагогів. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 27. С. 265–279.

10. Словник гендерних термінів / укладач З. В. Шевченко. Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2016. 336 с.

11. Калька Н. Психологічна характеристика Я-концепції андрогінних особистостей. *Проблеми гуманітарних наук*, 2013. Вип. 31. ПСИХОЛОГІЯ С. 95–105.

12. Silvestri M. Police Culture and Gender: Revisiting the ‘Cult of Masculinity’. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, Volume 11, Issue 3, September 2017, P. 289–300. URL: <https://doi.org/10.1093/police/paw052>.

13. McGinley, Ann. «Policing and the Clash of Masculinities» 2015. *Scholarly Works*. URL: <https://scholars.law.unlv.edu/facpub/1010>.

14. Насильство в поліції. Скільки ще терпіти? URL: <https://lexinform.com.ua/v-ukraini/nasylstvo-v-politsiyi-skilky-shhe-terpity/>.

15. Сучасне розуміння маскулінності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства щодо жінок. Київ: ГО «Український центр соціальних реформ», UNFPA, 2018. 128 с.

16. Гендерні питання у секторі безпеки. Збірник інформаційно-методичних матеріалів. Женева: DCAF, ОБСЄ/БДПЛ, ООН Жінки, 2019. 84 с.